

Jacek Kudła
Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury
Alfred Staszak
Prokuratura Okręgowa w Zielonej Górze

Praktyczne aspekty tajemnicy bankowej. Przetwarzanie i wykorzystywanie informacji zgromadzonych na etapie czynności operacyjno-rozpoznawczych

Wiele wątpliwości i problemów interpretacyjnych wzbudza praktyczne korzystanie przez policję z przepisów pozwalających na dostęp do tajemnicy bankowej na etapie wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych. Pytania środowisk policyjnych i pozapolicyjnych pojawiają się przede wszystkim w dziedzinie przetwarzania informacji uzyskanych przez banki, sposobu postępowania z nimi oraz możliwości ich wykorzystania. Ważnym elementem, jeśli chodzi o gwarancyjność art. 20 ustawy o Policji w systemie pozyskiwania i korzystania z informacji stanowiących tajemnicę bankową, jest zarówno postępowanie policji co do sposobu informowania podmiotu, którego te dane i informacje dotyczą, jak i informowania banku o zakresie udostępniania tajemnicy bankowej. Niniejszy artykuł jest próbą przybliżenia tej problematyki policjantom wykonującym czynności operacyjno-rozpoznawcze i dochodowo-śledcze związane z tajemnicą bankową wobec powinności przestrzegania zasady praworządności oraz pozostałych reguł związanych z prowadzeniem pracy operacyjnej.

Tajemnica bankowa

Bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za których pośrednictwem wykonywane są czynności bankowe są

zobowiązane zachować tajemnicę bankową¹, która obejmuje wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank tę czynność wykonuje². Zakres tajemnicy bankowej ustawodawca sprecyzował w artykule 5 prawa bankowego, określając katalog czynności bankowych³.

Ograniczenia obowiązku zachowania tajemnicy bankowej

Obowiązek zachowania tajemnicy bankowej nie dotyczy przypadków, w których⁴:

¹ Por. Z. Pauk, Dostęp Policji do danych objętych tajemnicą bankową. Warszawa 2005, s. 7–40.

² Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe, tekst jedn., DzU z 2002 r., nr 72, poz. 665 z późn. zm., art. 104.

³ Zgodnie z art. 5 ustawy — Prawo bankowe czynnościami bankowymi są: przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów; prowadzenie innych rachunków bankowych; udzielanie kredytów; udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie i potwierdzanie akredytyw; emitowanie bankowych papierów wartościowych; przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych; wydawanie instrumentu pieniądza elektronicznego; wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach.

Czynnościami bankowymi są również następujące czynności, o ile są one wykonywane przez banki: udzielanie pożyczek pieniężnych; operacje czekowe i wekslowe oraz operacje, których przedmiotem są warranty; wydawanie kart płatniczych oraz wykonywanie operacji przy ich użyciu; terminowe operacje finansowe; nabywanie i zbywanie wierzycelności pieniężnych; przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych; prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych; udzielanie i potwierdzanie poręczeń; wykonywanie czynności zleconych; związanych z emisją papierów wartościowych, pośrednictwo w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń w obrocie dewizowym.

⁴ Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe..., art. 104 ust. 2 pkt 1–6.

- 1) bez ujawnienia informacji objętej tajemnicą bankową — ze względu na istotę i charakter czynności bankowej lub obowiązujące przepisy — nie jest możliwe należyte wykonanie umowy, na podstawie której jest wykonywana ta czynność bankowa, lub należyte wykonanie czynności pozostających w związku z zawarciem i wykonaniem tej umowy;
- 2) następuje ujawnienie informacji objętych tajemnicą bankową przedsiębiorcom lub przedsiębiorcom zagranicznym, którym bank, zgodnie z art. 6a–6d prawa bankowego, powierzył wykonywanie, stale lub okresowo, czynności związanych z wykonywaniem działalności bankowej, w zakresie niezbędnym do należytego wykonywania tych czynności⁵;
- 3) następuje udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową adwokatom lub radcom prawnym w związku ze świadczeniem przez nich pomocy prawnej na rzecz banku;
- 4) udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową jest niezbędne do zawarcia i wykonywania umów sprzedaży wierzytelności zaklasyfikowanych zgodnie z odrębnymi przepisami do kategorii straconych;
- 5) udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową jest niezbędne do zawarcia i wykonania umów, o których mowa w art. 92a ust. 1 prawa bankowego, oraz związanych z nimi umów:
 - a) o nadanie oceny inwestycyjnej (rating) sekurytyzowanym wierzytelnościom,
 - b) ubezpieczenia od ryzyka niewypłacalności dłużników sekurytyzowanych wierzytelności;
- 6) udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową jest niezbędne do zawarcia i wykonania umów, o których mowa w art. 92a ust. 3 i art. 92d prawa bankowego, oraz związanych z nimi umów o:
 - a) nadanie oceny inwestycyjnej (rating) sekurytyzowanym wierzytelnościom,
 - b) obsługę sekurytyzowanych wierzytelności,
 - c) organizację i przeprowadzenie emisji papierów wartościowych,
 - d) ubezpieczenie od ryzyka niewypłacalności dłużników sekurytyzowanych wierzytelności⁶.

Informacje dotyczące czynności bankowej, które bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, są obowiązkowo zachować w dyskrekcji jako informacje stanowiące tajemnicę bankową, obejmują również informacje dotyczące zabezpieczenia wierzytelności banku związanej z czynnością bankową, w tym dane personalne osoby składającej takie zabezpieczenie albo mającej je złożyć. Z wyłączeniem sytuacji przewidzianej w art. 104 ust. 3 zd. 2 prawa bankowego⁷, **bank nie może udzielić Poli-**

cji informacji stanowiących tajemnicę bankową na użytek postępowania w sprawach o wykroczenia⁸ (oprócz sytuacji określonej w art. 105 ust. 2 lit. s⁹ ustawy — Prawo bankowe)¹⁰. Fakt ten wynika z interpretacji zapisu znajdującego się w artykule 106a i 106b ustawy — Prawo bankowe¹¹.

Dostęp do tajemnicy bankowej

Bank ma obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową między innymi sądowi lub prokuratorowi w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe:

- przeciwko osobie fizycznej, będącej stroną umowy zawartej z bankiem, w zakresie informacji dotyczących tej osoby fizycznej;
- popełnione w związku z działaniem osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, w zakresie informacji dotyczących tej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej¹².

Ponato bank ma obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową między innymi na żądanie: — sądu lub prokuratora w związku z wykonaniem wniosku o udzielenie pomocy prawnej, pochodzącego z pań-

⁸ Impulsem dla wprowadzenia zmiany ustawy z 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe... — zmiana wprowadzona treścią art. 1 ustawy z 4 września 2008 r., o zmianie ustawy — Prawo bankowe (DzU nr 192, poz. 1179 z datą obowiązywania od 12 listopada 2008 r.) — była niemożliwość dotarcia do użytkownika pojazdu, np. sprawcy wykroczenia, w sytuacji gdy właścicielem pojazdu jest bank, równocześnie do informacji stanowiącej tajemnicę bankową zaliczono także informację o osobie użytkującej pojazd, jeżeli stanowi on zabezpieczenie wierzytelności banku związaną z czynnością bankową (np. pojazd został sfotografowany przez fotoradar, kradzież paliwa na stacjach samoobsługowych). Zob. też uchwała SN z 23 maja 2006 r., I KZP 4/06, OSNKW 2006, z. 6, poz. 54.

⁹ Prokuratora, Policji i innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa lub czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia — w zakresie określonym w art. 78 ust. 4 ustawy z 20 czerwca 1997 r. — Prawo o ruchu drogowym, DzU z 2005 r., nr 108, poz. 908 z późn. zm.

¹⁰ *K.T. Boratyńska*, wystąpienie na szkoleniu, które odbyło się w dwóch edycjach: 6–8 lutego 2008 r. oraz 12–14 grudnia 2007 r., zorganizowanym przez Krajowe Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury w Bazie Szkoleniowej Krajowego Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury — Ośrodek Doskonalenia Kadr Służby Więziennej w Popowie.

¹¹ Por. ustawa z 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe..., art. 106a i 106b. W razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia, że działalność banku jest wykorzystywana w celu ukrycia działań przestępczych lub dla celów mających związek z przestępstwem skarbowym lub przestępstwem innym niż przestępstwo, o którym mowa w art. 299 kodeksu karnego, lub akt terrorystyczny — bank zawiadamia o tym prokuratora, Policję albo inny właściwy organ uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego. Prokurator, Policja albo inny właściwy organ uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego, który otrzymał zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1, może żądać uzupełnienia informacji, także w toku czynności podejmowanych na podstawie art. 307 ustawy z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks postępowania karnego, DzU nr 89, poz. 555 z późn. zm.

¹² Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe..., art. 105 ust. 1 pkt 2 od lit. b do s.

⁵ Por. *S. Niemierka, B. Smykała*, Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w bankach — aspekty, Warszawa 2001, s. 31

⁶ *W. Szczepaniak, D. Piniewicz*, Tajemnica bankowa w orzecznictwie, „Kontrola Państwowa” 2007, nr 4, s. 61–71.

⁷ Uchwała SN z 23 kwietnia 2003 r., I KZP 4/06, OSNKW 2006, nr 6, poz. 54.

stwa obcego, które na mocy ratyfikowanej umowy międzynarodowej wiążącej Rzeczpospolitą Polską ma prawo występować o udzielenie informacji objętych tajemnicą bankową,

- sądu w związku z prowadzonym postępowaniem spadkowym lub o podział majątku między małżonkami albo prowadzoną przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy sprawą o alimenty lub o rentę o charakterze alimentacyjnym;
- służb ochrony państwa, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej, Służby Więziennej i ich posiadających pisemne upoważnienie funkcjonariuszy lub żołnierzy w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania sprawdzającego na podstawie przepisów o ochronie informacji niejawnych;
- Policji, jeżeli jest to konieczne dla skutecznego zapobieżenia przestępstwu, ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów, na zasadach i w trybie określonych w ustawie;
- szefa CBA¹³.

Gromadząc materiał dowodowy w sprawie, w której niezbędne jest uzyskanie informacji posiadanych przez bank, a chronionych tajemnicą bankową, prokurator winien w pierwszej kolejności wykorzystać możliwości, jakie daje przepis art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b prawa bankowego¹⁴. Uzyskanie informacji na podstawie powyższego przepisu nie wymaga natomiast uchylania tajemnicy bankowej, a jedyny warunek, jaki musi być w tej sytuacji spełniony, to wymóg by postępowanie przygotowawcze było w fazie *in personam*. Prawo bankowe, jako *lex specialis* do art. 180 § 1 k.p.k., wyznacza wyjątki od obowiązku dochowania tajemnicy bankowej, co oznacza, że podmioty w tym prawie niewymienione nie mogą mieć dostępu do tajemnicy bankowej¹⁵.

Kolejny sposób dostępu do tajemnicy bankowej jest określony w art. 106 prawa bankowego. Na podstawie tego przepisu *ex lege* bank jest obowiązany przeciwdziałać wykorzystywaniu swojej działalności dla celów mających związek z przestępstwem, o którym mowa w art. 299 ustawy z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny¹⁶. Jednakże

¹³ M. Rusinek, Dostęp Centralnego Biura Antykorupcyjnego do tajemnicy bankowej. Prawo Bankowe nr 11 z 2006 r. s. 65–76.

¹⁴ Por. postanowienie SA w Katowicach, II AKz 721/06. Gromadząc materiał dowodowy w sprawie, w której niezbędne jest uzyskanie informacji posiadanych przez bank, a chronionych tajemnicą bankową, prokurator winien w pierwszej kolejności wykorzystać możliwości, jakie daje przepis art. 105 ust. 1 ppkt 2 lit. b prawa bankowego. Przepis ten nakłada bowiem na bank obowiązek udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową na żądanie sądu lub prokuratora w związku z toczącym się postępowaniem o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przeciwko osobie fizycznej będącej stroną umowy zawartej z bankiem w zakresie informacji dotyczących tej osoby. Uzyskanie informacji na podstawie powyższego przepisu nie wymaga natomiast uchylania tajemnicy bankowej, a jedyny warunek, jaki musi być w tej sytuacji spełniony, to wymóg by postępowanie przygotowawcze było w fazie *in personam*.

¹⁵ K.T. Boratyńska, wyd. cyt.

¹⁶ Ustawa — Prawo bankowe..., art. 106 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 64 ustawy z 1 kwietnia 2004 r., DzU z 2004 r., nr 91, poz. 870, zmieniającej prawo bankowe z dniem 1 maja 2004 r. Pracownik

aktualne orzecznictwo wyraźnie wskazuje, że uzyskane w ten sposób materiały, a później dowody, stanowiąc będą jedyny dostępny procesowo kierunek realizacji celów postępowania przygotowawczego¹⁷.

Z kolei w artykule 106a ustawodawca umożliwił dostęp do tajemnicy bankowej w przypadku zaistnienia uzasadnionego podejrzenia, że działalność banku jest wykorzystywana w celu ukrycia działań przestępczych lub dla celów mających związek z przestępstwem innym niż przestępstwo, o którym mowa w art. 299 kodeksu karnego, lub akt terrorystyczny¹⁸. W takiej sytuacji bank z urzędu powinien zawiadomić prokuratora¹⁹. Zatem z przedmiotowego przepisu wynika obowiązek denuncjowania przez bank.

Pewne ograniczenie dla prokuratora stanowi dyspozycja artykułu 106b prawa bankowego²⁰. Ustawodawca bowiem ogranicza kompetencje prokuratora prowadzącego postępowanie i stanowi, że poza przypadkami określonymi w art. 105 i art. 106a, prokurator prowadzący postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe może żądać od banku, osób zatrudnionych w banku oraz osób, za pośrednictwem których bank wykonuje czynności bankowe, udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową jedynie na podstawie postanowienia wydanego

banku, który wbrew swoim obowiązkom niezawadamia o okolicznościach wymienionych w art. 106 ust. 1, ponosi odpowiedzialność porządkową, co nie wyłącza odpowiedzialności karnej, jeżeli czyn wypełnia znamiona przestępstwa.

¹⁷ Postanowienie SA w Katowicach z 17 stycznia 2007 r., II AKz 39/2007, KZS 2007/5/96. Sąd jest władny do oceny, czy przytoczone we wniosku prokuratora, opartym na przepisie art. 106 ust. 1 i 2 prawa bankowego, okoliczności uzasadniają potrzebę udostępnienia informacji objętej tajemnicą. Z językowego punktu widzenia wniosek o uchylenie tajemnicy bankowej poparty będzie uzasadnionymi okolicznościami takiej potrzeby jedynie wówczas, gdy w sposób niebudzący wątpliwości wskazywać będzie na tezę, iż dowody uzyskane tą drogą stanowiąc będą jedyny dostępny procesowo kierunek realizacji celów postępowania przygotowawczego.

¹⁸ Zmianą wprowadzono nowy przepis określony w artykule 105 ust. 1 pkt 2 lit. s. Należy także zwrócić uwagę na rozszerzenie zakresu denuncjacji banku oprócz podmiotu, jakim jest prokuratura z mocy przepisu 106a — zawiadamiane przez instytucje zobowiązane powinny być odpowiednio: policja oraz inne właściwe organy uprawnione do prowadzenia postępowania przygotowawczego (niestety ustawa nie wymienia enumeratywnie podmiotów, które są uprawnione do dostępu do informacji stanowiących tajemnicę bankową w sprawach o wykroczenia, o których mowa w artykule 105 ust. 1 pkt 2 lit. s).

¹⁹ Ustawa — Prawo bankowe..., art. 106a dodany przez art. 1 pkt 65 ustawy z 1 kwietnia 2004 r., DzU nr 91, poz. 870, zmieniającej prawo bankowe z dniem 1 maja 2004 r.

²⁰ Postanowienie SA w Krakowie z 5 kwietnia 2007 r., II AKz 134/2007, KZS 2007, nr 4, poz. 46. Przepis art. 106b ust. 2 prawa bankowego ma charakter gwarancyjny i stanowi *lex specialis* względem unormowań dotyczących ochrony tajemnicy zawodowej w procesie karnym. Wymaga on od wnioskodawcy wykazania okoliczności uzasadniających potrzebę udostępnienia mu informacji, na tyle ważkich by uzasadniały odstąpienie od zachowania tajemnicy bankowej, jaką prawo zapewnia każdemu posiadaczowi konta. Zgodę na ujawnienie danych objętych tajemnicą bankową można udzielić, gdy jest to niezbędne dla realizacji celów toczącego się postępowania, i gdy brak jest możliwości dokonania ustaleń, opierając się na dostępnych dowodach. Skoro prokurator nie wyczerpał tych możliwości, słusznie odmówiono tej zgody.

na jego wniosek przez właściwy miejscowo sąd okręgowy²¹. Natomiast uprawnienie wynikające z artykułu 106c prawa bankowego pozwala prokuratorowi na uzyskanie od podmiotów, którym bank ujawnił tajemnicę bankową, informacji z jej zakresu, pod warunkiem wydania na wniosek prokuratora postanowienia przez właściwy sąd okręgowy. Jednakże ustawodawca ograniczył tę możliwość do szczególnych przypadków²².

Dostęp do tajemnicy bankowej na podstawie ustawy o Policji

Uprawnienie żądania udostępnienia informacji i danych stanowiących tajemnicę bankową można stosować przy wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych podejmowanych przez policję w celu skutecznego zapobieżenia przestępstwu, wykrycia go, ustalenia jego sprawców, a także uzyskania dowodów przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego wymienionych w ust. 1 art. 19 ustawy o Policji²³.

Zgodnie z treścią art. 20 ust. 3–14 ustawy o Policji, o udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową wnioskuje komendant główny (w odniesieniu do spraw prowadzonych przez biura Komendy Głównej Policji) lub komendant wojewódzki Policji do właściwego miejscowo sądu okręgowego²⁴.

Sąd rozpoznaje wniosek jednoosobowo, przy czym czynności sądu i Policji powinny uwzględniać procedury przewidziane dla przekazywania, przechowywania i udostępniania informacji niejawnych oraz określone w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie artykułu 181 § 2 kodeksu postępowania karnego (postępowanie z materiałami zawierającymi tajemnicę państwową, służ-

bową, zawodową i funkcyjną)²⁵. Po rozpatrzeniu wniosku sąd, w drodze postanowienia, wyraża zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. W postanowieniu określa się podmiot zobowiązany do udzielania informacji, a także rodzaj i zakres wiadomości, które mają zostać przekazane²⁶. Informacje i dane, o których mowa w przedmiotowym przepisie oraz informacje związane z przekazywaniem tych informacji i danych podlegają ochronie przewidzianej w przepisach o ochronie informacji niejawnych i mogą być udostępniane jedynie policjantom prowadzącym czynności w danej sprawie i ich przełożonym, uprawnionym do sprawowania nadzoru nad prowadzonymi przez nich w tej sprawie czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi²⁷. Akta zawierające te informacje i dane udostępnia się ponadto wyłącznie sądom i prokuratorom, jeżeli następuje to w celu ścigania karnego²⁸.

Obowiązek informowania podmiotu, którego dane i informacje dotyczą oraz podmiotu zobowiązanego

W wypadku wydania postanowienia o udostępnianiu informacji i danych stanowiących tajemnicę bankową Policja ma obowiązek poinformować zainteresowany podmiot — w ciągu 90 dni od otrzymania tych wiadomości. Jeżeli jednak takie powiadomienie mogłoby zaszkodzić wynikom realizowanych czynności operacyjno-rozpoznawczych, sąd na wniosek komendanta głównego Policji, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody prokuratora generalnego, może zawiesić w drodze postanowienia, na czas określony, ten obowiązek.

Niezwykle istotne, biorąc pod uwagę procedurę występowania przez policję o dostęp do tajemnicy bankowej, jest prawidłowo sporządzony wniosek kierowany przez komendanta głównego lub wojewódzkiego Policji do właściwego miejscowo sądu okręgowego. Powinien on zostać sporządzony, w sposób perfekcyjny pod względem merytorycznym i formalnym. Wniosek taki powinien zawierać:

1. Numer sprawy i jej kryptonim, jeżeli został ustalony.
2. Opis przestępstwa z podaniem, w miarę możliwości, jego kwalifikacji prawnej.

²¹ Patrz tamże, które odnosi się do art. 106b ustawy — Prawo bankowe dodany przez art. 1 pkt 65 ustawy z 1 kwietnia 2004 r. (DzU nr 91, poz. 870) zmieniającej nin. ustawę z 1 maja 2004 r.

²² Przypadków określonych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b i c prawa bankowego oraz przepisów art. 106b ust. 2–5 nin. ustawy — stosuje się je odpowiednio do zakresu przedmiotowego i podmiotowego określonego w tych przepisach.

²³ Tamże; ustawa o Policji z 12 lutego 2007r., tekst jedn, DzU z 2007, nr 43, poz. 277, art. 20 ust. 3–14. Jeżeli jest to konieczne dla skutecznego zapobieżenia przestępstwu określonym w art. 19 ust. 1 lub ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów, Policja może korzystać z informacji dotyczących umów ubezpieczenia, a w szczególności z przetwarzanych przez zakłady ubezpieczeń danych podmiotów, w tym osób, które zawarły umowę ubezpieczenia, a także przetwarzanych przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową.

²⁴ Por. T. Dukiet-Nagórska, O ujawnianiu tajemnicy bankowej raz jeszcze, „Prawo Bankowe” 2004 r., nr 3, s. 59. Skoro nie ma wątpliwości co do tego, że prawo bankowe — jako *lex specialis* — wyznacza wyjątki od obowiązku dochowania tajemnicy bankowej, to tym samym podmioty w tym prawie niewymienione nie mogą mieć dostępu do tajemnicy bankowej. Uprawnienia policji są określone w art. 20 ustawy o Policji, w tym jednakże przypadku konieczne jest wydanie określonego postanowienia sądu i spełnienie innych wymogów wskazanych w art. 20 ust. 3 tejże ustawy — co nie ma miejsca wówczas, gdy komendant rejonowej Policji zwraca się z żądaniem wskazania użytkownika pojazdu. Straż gminna nie ma takiego uprawnienia.

²⁵ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przestępstw i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, DzU z 2003 r., nr 108, poz. 1023 oraz rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 13 listopada 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu postępowania z protokołami przestępstw i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, DzU z 2003 r., nr 204, poz. 1987.

²⁶ Przepis art. 19 ust. 11 stosuje się odpowiednio. Na postanowienie sądu, o którym mowa w ust. 7, przysługuje zażalenie organowi Policji, wnioskującemu o wydanie postanowienia.

²⁷ Por. T. Dukiet-Nagórska, Ujawnienie tajemnicy bankowej, „Prawo Bankowe” 2005, nr 4, s. 51–63.

²⁸ J. Majewski, Granice dostępu do informacji objętych tajemnicą bankową (według prawa polskiego), „Biuletyn Bankowy” 2007, nr 1, s. 16–19.

3. Okoliczności uzasadniające potrzebę udostępnienia informacji i danych.
4. Wskazanie podmiotu, którego informacje i dane dotyczą.
5. Wskazanie podmiotu zobowiązanego do udostępnienia informacji i danych.
6. Rodzaj i zakres udostępnianych informacji i danych.

Na podkreślenie zasługuje zapis stanowiący nakaz wskazania podmiotu, którego informacje i dane dotyczą. W praktyce pojawiają się często problemy, w sytuacji gdy właścicielem konta bankowego jest jeden z małżonków, drugi natomiast z niego korzysta, nie będąc formalnie współwłaścicielem danego rachunku bankowego, a mając tzw. upoważnienie. Powstaje zatem pytanie: kogo należy powiadomić o dostępie przez policję do tajemnicy bankowej do upływu terminów określonych w ust. 10 prawa bankowego²⁹. Jeżeli w okresie, o którym mowa w ust. 10 (90 dni) lub 11 (zawieszenie terminu na czas oznaczony), zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze, podmiot wskazany we wniosku jest powiadamiany o postanowieniu sądu o udostępnieniu informacji i danych przez prokuratora lub, na jego polecenie, przez Policję przed zamknięciem postępowania przygotowawczego albo niezwłocznie po jego umorzeniu. Ustawodawca reguluje tutaj sam moment prowadzenia postępowania przygotowawczego już w fazie *in rem* i na tym etapie nakłada obowiązek powiadomienia podmiotu wskazanego we wniosku. Zatem bardzo ważne jest dokładne wskazanie i wymienienie we wniosku podmiotu, którego dane i informacje dotyczą. Wydaje się, że w sytuacjach kontrowersyjnych, trudnych należy sporządzić dwa odrębne wnioski na tzw. właściciela rachunku bankowego oraz osobę, która z tego konta korzysta. Po czym, jeżeli zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze, należy przed jego zamknięciem lub niezwłocznie po jego umorzeniu powiadomić podmioty występujące na wnioskach policji (powiadamia prokurator lub poleca wykonanie tej czynności policji). Natomiast, jeśli postępowanie takie nie zostało wszczęte, należy przestrzegać terminu 90 dni wynikającego z ustawy po uwzględnieniu jego zawieszenia. Wydaje się również, że określone w ustawie terminy należy interpretować w sposób zawężający, tj. zakończyć czynności związane z udostępnieniem tajemnicy banko-

²⁹ W terminie do 90 dni od dnia przekazania informacji i danych, o których mowa w ust. 3, Policja, z zastrzeżeniem ust. 11 i 12, informuje podmiot, o którym mowa w ust. 6 pkt 4, o postanowieniu sądu wyrażającym zgodę na udostępnienie informacji i danych. Sąd, który wydał postanowienie o udostępnieniu informacji i danych, na wniosek komendanta głównego Policji, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody prokuratora generalnego, może zawiesić, w drodze postanowienia, na czas oznaczony, z możliwością dalszego przedłużania, obowiązek, o którym mowa w ust. 10, jeżeli zostanie uprawdopodobnione, że poinformowanie podmiotu, o którym mowa w ust. 6 pkt 4, może zaszkodzić wynikom podjętych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Przepis art. 19 ust. 11 stosuje się odpowiednio. Jeżeli w okresie, o którym mowa w ust. 10 lub 11, zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze, podmiot wskazany w ust. 6 pkt 4 jest powiadamiany o postanowieniu sądu o udostępnieniu informacji i danych przez prokuratora lub, na jego polecenie, przez policję przed zamknięciem postępowania przygotowawczego albo niezwłocznie po jego umorzeniu.

wej na podstawie ustawy o Policji w możliwie najkrótszym terminie po ustaniu przesłanek do jej uzyskania.

Ustawodawca nakłada dwa podstawowe obowiązki tylko i wyłącznie na policję w zakresie informowania podmiotów zobowiązanych (banków) do udzielenia informacji. Są to sytuacje, gdy:

- *ex lege* uprawniony przez sąd organ Policji pisemnie informuje podmiot zobowiązany (bank) do udostępnienia informacji i danych o rodzaju i zakresie informacji i danych, które mają być udostępnione, podmiocie, którego informacje i dane dotyczą, oraz o osobie policjanta upoważnionego do ich odbioru,
- informacje i dane stanowiące zakres tajemnicy bankowej, nie dostarczyły podstaw do wszczęcia postępowania przygotowawczego — wówczas organ wnioskujący o wydanie postanowienia (Policja) pisemnie zawiadamia o tym podmiot, który informacje i dane przekazał (bank)³⁰.

Przetwarzanie i wykorzystanie informacji stanowiącej tajemnicę bankową przez Policję podczas czynności operacyjno-rozpoznawczych

Nie podlega żadnej wątpliwości, że informacje stanowiące tajemnicę bankową mogą być udostępniane Policji podczas wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych przez podmioty zobowiązane tylko i wyłącznie z mocy przepisu artykułu 20 ust. 5 ustawy o Policji³¹. Zatem warunkiem *sine quo non* uzyskania tychże informacji jest sporządzenie wniosku przez komendanta głównego (komendanta wojewódzkiego) Policji do sądu okręgowego właściwego miejscowo. Sąd natomiast w przedmiocie dostępu do tajemnicy bankowej na wniosek policji zobligowany jest wydać takie postanowienie. W przypadku niewyrażenia przez sąd zgody na dostęp do tajemnicy bankowej *ex lege*, podczas wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, Policji na tę czynność przysługuje zażalenie³². Ustawodawca wyraźnie wskazuje na fakt, że tak wrażliwa sfera działalności Policji, jaką niewątpliwie jest zbieranie informacji stanowiących tajemnicę bankową na etapie czynności operacyjno-rozpoznawczych, została z mocy ustawy o Policji poddana kontroli sądowej.

Jak wynika z uwag podnoszonych przez praktyków zajmujących się problematyką zwalczania przestępczości zorganizowanej, należy także zwrócić uwagę na sposób postępowania podmiotów zobowiązanych (banków) oraz policjantów prowadzących sprawy operacyjne w zakresie udostępniania i obiegu informacji stanowiących tajemnicę bankową. Ustawodawca wskazuje rozwiązanie tej sytuacji

³⁰ Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone naruszeniem przepisów ust. 4 ustawy o Policji na zasadach określonych w kodeksie cywilnym.

³¹ Ustawa o Policji z 6 kwietnia 1990 r., tekst jedn., DzU, nr 43, poz. 277 z późn. zm., M. Chrabkowski, W sprawie tajemnicy bankowej, „Pomorska Policja” 2007, nr 1.

³² Przepisy kodeksu postępowania karnego co do zażalenia stosuje się odpowiednio (rozdział 50).

expressis verbis, stanowiąc, że informacje i dane przetwarzane przez banki, które zawierają tajemnicę bankową podlegają ochronie przewidzianej w przepisach o ochronie informacji niejawnych. Mogą być one udostępniane jedynie policjantom prowadzącym czynności w danej sprawie i ich przełożonym, którzy z kolei sprawują nadzór nad wykonywaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych w tej sprawie, co wynika z zapisu artykułu 20 ust. 4 zd. 1 ustawy o Policji³³.

Ponadto należałoby zwrócić uwagę na uprawnienie wynikające z zapisu artykułu 20 ust. 4 zd. 2 ustawy o Policji. Mianowicie przepis ten zezwala podmiotom zobowiązanym (bankom) na udostępnianie akt zawierających informacje i dane stanowiące tajemnicę bankową wyłącznie sądom i prokuratorom, pod warunkiem że następuje to w celu ścigania karnego. Należy zwrócić uwagę na wyraźne rozróżnienie terminu „udostępnianie” od terminu „wykorzystanie”. Jest to kolejny fakt, który może rodzić problemy interpretacyjne w praktyce organów ścigania. Należy zatem wyraźnie podkreślić, że z przepisu art. 20 ustawy o Policji nie można pod żadnym pozorem wywieść uprawnienia do wykorzystania materiałów stanowiących tajemnicę bankową, a zgromadzonych na etapie czynności operacyjno-rozpoznawczych w postępowaniu karnym. Zatem ustawodawca nie zezwala na wykorzystanie tychże materiałów z mocy tego przepisu w postępowaniu karnym, jak to ma miejsce *a contrario* w art. 19 ust. 15, 19a ust. 7, czy w końcu 19b ust. 5 ustawy o Policji. Ponadto zezwala na ich udostępnienie przez podmioty zobowiązane (banki), zaznaczając *expressis verbis*, że możliwość ta dotyczy tylko i wyłącznie sądów i prokuratur. Stosując wykładnię celowościową przepisu zawartego w artykule 20 ust. 4 zd. drugiej ustawy o Policji, udostępnienie to następuje w celu ścigania karnego.

Zatem z przedstawionej analizy wyraźnie wynika, że Policja z mocy ustawy nie może wprowadzić do procesu karnego materiałów stanowiących tajemnicę bankową, które uzyskała podczas wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych na podstawie wydanego (w trybie art. 20 ust. 5 ustawy o Policji) przez sąd okręgowy postanowienia. *A contrario* materiały te nie służą bezpośrednio do wszczęcia postępowania karnego, a są wykorzystywane przez Policję w sprawie operacyjnej.

Na kanwie tychże rozważań powstaje kolejne pytanie ściśle związane z praktyką terenową: w jakim celu Policja gromadzi materiały zawierające tajemnicę bankową skoro i tak nie może ich wykorzystać procesowo? Otóż materiały te wykorzystywane są w prowadzonej sprawie operacyjnej, a następnie na podstawie jej wyników dochodzi do przekształcenia zgromadzonych materiałów operacyjnych w procesowe. Na tym etapie Policja informuje prokuratora o zakresie jakich informacji dotyczących tajemnicy bankowej powinien się zwrócić do podmiotu zobowiązanego,

³³ Jak też z przepisu odsyłającego, który zezwala na udostępnienie tajemnicy bankowej Policji z mocy ustawy — Prawo bankowe, tj. art. 105 ust. pkt 2 lit I.

korzystając (dot. prokuratora) ze swoich uprawnień już na mocy ustawy — Prawo bankowe. Ważne jest, by Policja na etapie czynności operacyjno-rozpoznawczych a prokurator na etapie czynności dochodzeniowo-śledczych dokładnie, prawidłowo określili we wniosku nazwę banku (procedura wnioskowania została wyżej opisana). Nieprawidłowe określenie nazwy banku przez Policję, a później prokuratora, powoduje, że czynność staje się nieskuteczna.

Kolejny problem, który zrodził się na kanwie praktyki terenowej w zakresie przetwarzania informacji i danych objętych tajemnicą bankową, dotyczy nadawania klauzul niejawności materiałom przekazywanym przez podmioty zobowiązane Policji czy innym służbom i organom. Sposób postępowania Policji w tej sytuacji powinien ściśle wynikać z regulacji zawartej w art. 21 ustawy o ochronie informacji niejawnych³⁴.

Biorąc pod uwagę ustawowe uprawnienie pozwalające na przyznawanie klauzuli tajności osobie, która jest upoważniona do podpisania dokumentu lub oznaczenia innego niż dokument materiału, wydaje się, że klauzulę na dokumentach zawierających tajemnicę bankową powinny nadawać osoby uprawnione, w tym przypadku odpowiedni pracownicy banków (podmiotów zobowiązanych) lub ich przełożeni. Zatem, jeżeli zdarzy się sytuacja, że pracownik banku z takich czy innych powodów zaniedbał nadania klauzuli materiałom stanowiącym tajemnicę bankową, a zostały one przekazane Policji w trybie art. 20 ust. 1, 3 i 5 ustawy o Policji, to należy je włączyć do teczki sprawy operacyjnej i wykorzystać tylko i wyłącznie na etapie wykonywanych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Dalej z materiałami policjant prowadzący sprawę operacyjną postępuje dokładnie w ten sam sposób jak z pozostałymi związanymi określoną tajemnicą zawodową. To na podmiotach zobowiązanych *ex lege* spoczywa obowiązek nadania klauzuli na poszczególne dokumenty lub zbiory dokumentów w omawianym zakresie stanowiącym tajemnicę bankową. Hipotetycznie może się zdarzyć sytuacja, gdy policjant, otrzymując dokumentację z banku nieoznaczoną klauzulą niejawności, może przyjąć, że jest to materiał jawny. Jednakże proces wnioskowania o ten zakres informacji stanowiących tajemnicę bankową z mocy art. 20 ustawy o Policji wyraźnie wskazuje, że materiał ten powinien być wykorzystany tylko i wyłącznie, podczas wykonywanych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Z wnioskania tego wynika, że w czasie prowadzenia pracy operacyjnej nie ma potrzeby zwracania się do podmiotów zobowiązanych o uchylenie klauzuli³⁵, ponieważ

³⁴ Ustawa z 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych, tekst jedn., DzU z 2005 r., nr 196, poz. 1631 z późn. zm. oraz rozporządzenie prezesa Rady Ministrów z 5 października 2005 r. w sprawie sposobu oznaczania materiałów, umieszczania na nich klauzul tajności, a także zmiany nadanej klauzuli tajności, DzU z 2005 r., nr 205, poz. 1696.

³⁵ Klauzulę tajności przyznaje osoba, która jest upoważniona do podpisania dokumentu lub oznaczenia innego niż dokument materiału. Uprawnienie do przyznawania, zmiany i znoszenia klauzuli tajności przysługuje wyłącznie w zakresie posiadanego prawa dostępu do informacji niejawnych.

informacje te i tak nie zostają na tym etapie wykorzystane w postępowaniu karnym. Jeżeli natomiast uzyskane informacje dają podstawę do wszczęcia postępowania karnego, należy wydać postanowienie o wszczęciu i po dołączeniu materiałów stanowiących tajemnicę bankową przekazać kierownikowi właściwej jednostki prokuratury. Będzie to jednak postępowanie wynikające z procesu realizacji sprawy operacyjnej a nie wykorzystanie materiałów z mocy art. 20 ustawy o Policji. Jeżeli do wydania postanowienia o wszczęciu uprawniony jest prokurator, należy złożyć do niego stosowny wniosek.

Wykładnia przepisu art. 20 ust. 9 ustawy o Policji

Dokonując wykładni³⁶ językowej przepisu określonego w art. 20 ust. 9 ustawy o Policji, należy jednoznacznie stwierdzić, że Policja uzyskuje informacje z zakresu tajemnicy bankowej od podmiotu zobowiązanego do ich udzielenia na podstawie pisemnej informacji, która została skierowana do niego w formie postanowienia wydanego przez sąd (a nie poprzez doręczenie tego postanowienia). Na mocy artykułu 20 ust. 5 ustawy o Policji informacje i dane stanowiące tajemnicę bankową udostępnia się na podstawie postanowienia sądu okręgowego, które jest wydawane na pisemny wniosek komendanta głównego lub komendanta wojewódzkiego Policji. Zatem — czy takie postanowienie powinno być dostarczone podmiotowi zobowiązanemu, czyli bankowi, i przez kogo? Wydaje się, że mamy do czynienia ze sprzecznością dwóch norm proceduralnych określonych w przepisie art. 20 ustawy o Policji. To jest zapisu art. 20 ust. 5, w którym mowa, że dane dotyczące tajemnicy bankowej udostępnia się na podstawie postanowienia sądu okręgowego, oraz art. 20 ust. 9, z którego wynika uprawnienie pisemnego informowania banku o zakresie udostępniania informacji bez konieczności dostarczania postanowienia sądu.

W tej dosyć trudnej w aspekcie praktyki terenowej sytuacji, wydaje się że należałoby przyjąć możliwość zaistnienia następujących (niesprzecznych ze sobą) stanowisk:

Sąd, wydając przedmiotowe postanowienie, może wydać je w trzech numerowanych egzemplarzach wraz z zarządzeniem o doręczeniu go wnioskującemu organowi (komendantowi właściwej jednostki Policji) oraz podmiotowi zobowiązanemu do wydania żądanych informacji. Ta sytuacja wydaje się najbardziej pożądana, przy czym pismo informujące podmiot zobowiązany o treści wydanego postanowienia sądowego musi zawierać dodatkowe informacje, dotyczące imiennie wskazanego i uprawnionego do odbioru tych danych funkcjonariusza oraz formę ich przekazania (art. 20 ust. 4 i 9).

1. Jeśli właściwy miejscowo sąd okręgowy nie wydał postanowienia, którego np. egzemplarz numer 3

³⁶ W Wyższej Szkole Policji w 2008 r. odbyło się szkolenie kadry kierowniczej z nadzoru nad pracą operacyjną, na którym autorzy niniejszego artykułu przedstawili swoją wykładnię przepisu art. 20 ust. 9.

jest przeznaczony dla banku, to policjant prowadzący sprawę (uprawniony), powinien — oprócz odpowiedniej informacji skierowanej do podmiotu zobowiązanego — na jego żądanie okazać (niejako ogłosić) postanowienie sądu okręgowego. Pracownicy banku posiadają dostęp do tajemnicy bankowej, zatem powinni również posiadać stosowne poświadczenia bezpieczeństwa. Jeżeli jednak z różnych przyczyn nie mogą się oni zapoznać z tajemnicą służbową wynikającą z informacji zawartych w postanowieniu sądu, to wydaje się, że takie udostępnienie powinno nastąpić jednorazowo w trybie artykułu 49 ust. 3 ustawy o ochronie informacji niejawnych³⁷. Co prawda w tym wypadku ustawa szczególnie określa sposób powiadomienia podmiotu zobowiązanego, ale nie można zupełnie odrzucić zapisu określonego w artykule 20 ust. 5 ustawy o Policji. W tym miejscu warto jeszcze zwrócić uwagę na to, że ogłoszenie treści postanowienia nie jest sprzeczne z ustawą o ochronie informacji niejawnych, gdyż treść postanowienia sądu jest opisywana, a zatem powtarzana, w piśmie o którym mowa w art. 20 ust. 9.

2. Jeżeli zaś podmiot zobowiązany przez sąd do przekazania żądanych przez Policję danych (któremu nie doręczono postanowienia i go nie ogłoszono) ma wątpliwości, co do faktu wydania postanowienia, jego treści i zakresu żądanych danych (taka sytuacja w demokratycznym państwie prawa nie powinna mieć miejsca) może zwrócić się pisemnie do sądu z prośbą o potwierdzenie faktu istnienia postanowienia, na które powołuje się policja i jego treści. Oczywiście (nieuzasadniona) „konieczność” potwierdzenia wydania przez sąd takiego postanowienia przedłuży czas oczekiwania na żądane informacje.

3. Każda z tych trzech opisanych sytuacji jest możliwa i prawnie dopuszczalna, przy czym najbardziej pożądanym byłoby ujednoczenie istniejącej praktyki w kierunku opisanym w punkcie 1, a więc doręczania jednego egzemplarza postanowienia podmiotowi zobowiązanemu. Warto byłoby też *de lege ferenda*, przy najbliższej nowelizacji ustawy o precyzyjne rozstrzygnięcie tej kwestii.

Należy też zwrócić uwagę, że sąd rozpoznaje wniosek jednoosobowo, przy czym czynności sądu i Policji powinny uwzględniać procedury przewidziane dla przekazywania, przechowywania i udostępniania informacji niejawnych oraz określone w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 181 § 2 kodeksu postępowania karnego (postępowanie z materiałami zawierającymi tajemnicę państwową, służbową, zawodową i funkcyjną)³⁸. Po rozpa-

³⁷ W wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadkach, z zastrzeżeniem art. 4 ust. 1 ustawy o ochronie informacji niejawnych, podmioty, o których mowa w ust. 1 i 2, mogą wyrazić pisemną zgodę na jednorazowe udostępnienie określonych informacji niejawnych osobie nieposiadającej odpowiedniego poświadczenia bezpieczeństwa lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej świadectwa bezpieczeństwa przemysłowego.

³⁸ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wyko-

trzeniu wniosku sąd, w drodze postanowienia, wyraża zgodę na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. W postanowieniu określa się podmiot zobowiązany do udzielania informacji, a także rodzaj i zakres wiadomości, które mają być przekazane³⁹. Informacje i dane, o których mowa w przedmiotowym przepisie, oraz informacje związane z przekazywaniem tych informacji i danych podlegają ochronie przewidzianej w przepisach o ochronie informacji niejawnych i mogą być udostępniane jedynie policjantom prowadzącym czynności w danej sprawie i ich przełożonym, uprawnionym do sprawowania nadzoru nad prowadzonymi przez nich w tej sprawie czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi⁴⁰. Akta zawierające te informacje i dane udostępnia się ponadto wyłącznie sądom i prokuratorom, jeżeli następuje to w celu ścigania karnego⁴¹.

Przepisy ustawy o Policji nie przewidują sankcji o charakterze karnym czy administracyjnym w przypadku odmowy wydania żądanych danych. Nie oznacza to jednak, że takiej sankcji nie ma. Jest i ma ona charakter zarówno administracyjny, jak i karny, ale należy jej szukać w przepisach ogólnych. W wypadku bezpodstawnej odmowy wydania żądanych danych możliwe jest, po spełnieniu przesłanek formalnych, wydanie postanowienia nakazu przeszukania i żądania ich wydania. Osobie zaś, która bezpodstawnie odmawia wykonania postanowienia sądu grozi odpowiedzialność za utrudnianie postępowania karnego.

Sankcji o charakterze administracyjnym należy zaś szukać w przepisach ogólnych normujących dany podmiot, gdyż podmiot, który bezpodstawnie odmawia przekazania danych, a tym samym wykonania postanowienia sądu, może być na przykład pozbawiony koncesji.

Udostępnianie informacji stanowiących tajemnicę bankową podczas procesu karnego

Nieco inaczej przedstawia się sposób wnioskowania, w sytuacji gdy o zakres informacji stanowiących tajemnicę bankową zwraca się prokurator z mocy ustawy — Prawo bankowe. W tym wypadku podstawę prawną dostępu do tego szczególnego rodzaju tajemnicy zawodowej stanowią przedstawione powyżej procedury, wynikające z przepisów zawartych odpowiednio w artykułach: 105 ust. 1 pkt 2 lit. b i c, 106a, 106b i 106c prawa bankowego. Na uwagę zasługuje fakt przekazywania informacji stanowiących tajemnicę bankową w sposób jawny do już toczącego się

nywaniem zawodu lub funkcji, DzU nr 108, poz. 1023, oraz rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 13 listopada 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, DzU nr 204, poz. 1987.

³⁹ Przepis art. 19 ust. 11 stosuje się odpowiednio. Na postanowienie sądu, o którym mowa w ust. 7, przysługuje zażalenie organowi Policji, wnioskującemu o wydanie postanowienia.

⁴⁰ Por. T. Duklet-Nagórska, Ujawnienie tajemnicy..., s. 51–63.

⁴¹ J. Majewski, Granice dostępu do informacji objętych tajemnicą bankową (według prawa polskiego), „Biuletyn Bankowy” 2007, nr 1, s. 16–19.

postępowania karnego przeciwko osobie z mocy art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b, gdzie nie wymaga się uchylecia tajemnicy bankowej.

Wracając natomiast do materiałów stanowiących podstawę wszczęcia postępowania przygotowawczego przekazanych przez Policję kierownikowi właściwej jednostki prokuratury, należy z nimi postępować zgodnie z przepisami ustawy o ochronie informacji niejawnych.

Zatem w praktyce policjanci wykonujący czynności dochodzeniowo-śledcze stawiają pytanie, kiedy i w jaki sposób, a przede wszystkim po spełnieniu jakich warunków dopuszczalności można zapoznać podejrzanego z materiałami postępowania przygotowawczego zawierającego tajemnicę bankową. Rozwiązanie tego problemu znajduje się w rozporządzeniu ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r.⁴² Określa ono sposób sporządzania, przechowywania i udostępniania protokołów przesłuchań oskarżonych, świadków, biegłych i kuratorów, a także innych dokumentów lub przedmiotów, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, jak również określa dopuszczalny sposób powoływania się na takie przesłuchania, dokumenty i przedmioty w orzeczeniach i pismach procesowych⁴³.

Minister sprawiedliwości przede wszystkim nakłada obowiązek sporządzenia odrębnego protokołu z czynności przesłuchań oskarżonych, świadków, biegłych i kuratorów, obejmujących okoliczności, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji. W takiej sytuacji należy z czynności sporządzić odrębny protokół, który następnie obligatoryjnie zostaje wyłączony z akt postępowania. Obowiązek sporządzenia odrębnego protokołu rozciąga się także na wypadki związane z zatrzymaniem lub przyjęciem w postępowaniu karnym dokumentów lub przedmiotów. Naturalnie tylko wówczas, kiedy informacje w nich zawarte wchodzi w zakres tajemnicy państwowej lub służbowej, zawodowej i funkcyjnej⁴⁴. Odpowiednie oznaczenie dokumentów i nadanie im klauzul niejawności (ściśle tajne, tajne, poufne, zastrzeżone)

⁴² Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, DzU nr 108, poz. 1023, oraz rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 13 listopada 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, DzU nr 204, poz. 1987.

⁴³ Rozporządzenie stanowi przepis wykonawczy w stosunku do art. 181 § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks postępowania karnego, DzU nr 89, poz. 555 z późn. zm.

⁴⁴ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, DzU nr 108, poz. 1023, § 2 i 3.

następuje w trybie określonym w ustawie o ochronie informacji niejawnych i wykonujących ją przepisów⁴⁵. Szczególne kompetencje w zakresie klasyfikacji całych akt postępowania lub ich poszczególnych tomów, pod kątem tajemnicy państwowej i służbowej, minister sprawiedliwości nakłada na prezesa sądu, a w postępowaniu przygotowawczym, na kierownika właściwej jednostki organizacyjnej prokuratury.

Najważniejszym przepisem wykonującym dyspozycję art. 181 § 2 k.p.k. jest zapis § 10 omawianego rozporządzenia⁴⁶. Otóż zezwala on na udostępnianie stronom, obrońcom, pełnomocnikom oraz przedstawicielom ustawowym — dokumentów, akt lub przedmiotów oznaczonych klauzulą tajności. Jednakże uzależnia wykonanie tej czynności od zarządzenia prezesa sądu, a w postępowaniu przygotowawczym od zarządzenia wydanego przez kierownika właściwej jednostki organizacyjnej prokuratury. Na podkreślenie zasługuje bezwzględny zakaz udostępniania dokumentów i przedmiotów, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej i służbowej, dotyczących świadka anonimowego (incognito), o którym mowa w artykule 184 § 1 kodeksu postępowania karnego. Wymienione podmioty zobowiązane są do wskazania w wydanym zarządzeniu osoby, która jest uprawniona do przejrzenia dokumentów, akt lub przedmiotów oznaczonych klauzulą tajności. Następnie określają one czas zapoznania się z nimi w sekretariacie lub kancelarii tajnej sądu bądź prokuratury w zależności od nadanej klauzuli. Sporządzenie w tej sytuacji kopii, odpisów, wyciągów i notatek z dokumentów oraz akt oznaczonych klauzulą tajności jest niedopuszczalne.

Szczególny rodzaj postępowania, jeśli chodzi o udostępnianie akt sprawy, minister sprawiedliwości określił wobec osoby, która jest pozbawiona wolności a zarazem jest uprawniona *ex lege* do przeglądania akt. W takim przypadku osobie tej udostępnia się wymienione materiały, ale tylko i wyłącznie w obecności wyznaczonego pracownika sekretariatu lub kancelarii tajnej w zależności od klauzuli dokumentów. Naturalnie w celu przeprowadzenia czynności osoba taka musi zostać sprowadzona do siedziby sądu lub prokuratury.

Warunkiem *sine quo non* udostępnienia materiałów jest pouczenie przez udostępniającego osoby uprawnionej o obowiązku zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, oraz o zakazie sporządzania kopii, odpisów, wyciągów i notatek z udostępnianej dokumentacji. Następnie na-

leży od niej przyjąć pisemne oświadczenie o zachowaniu w tajemnicy uzyskanych wiadomości.

Szczegółowy tryb postępowania w zakresie zachowania w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka oraz sposobu postępowania z protokołami z zeznań tego świadka reguluje Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r.⁴⁷ Zgodnie z nim czynności organizacyjno-techniczne związane z przeprowadzeniem przesłuchania świadka incognito są ściśle określone i uzależnione od spełnienia niezbędnych wymogów oraz zapewnienia pełnej konspiracji. Minister sprawiedliwości nakłada obowiązek stosowania przez prowadzących urzędów technicznych w taki sposób, aby zapewniały one w pełni zachowanie w tajemnicy wizerunku, głosu, danych osobowych oraz innych okoliczności, które mogłyby umożliwić ujawnienie osobom nieupoważnionym tożsamości świadka. W takich sytuacjach stosuje się urządzenia techniczne umożliwiające zniekształcenie wizerunku i głosu świadka incognito oraz zapewnia się bezpieczeństwo podczas sprowadzenia do odpowiednio przygotowanego i zakonspirowanego pomieszczenia.

Dotychczasowe rozważania dotyczące dostępu do materiałów zgromadzonych przez Policję w wyniku stosowania metod szczególnych w pracy operacyjnej, takich jak kontrola operacyjna, zakup kontrolowany, przyjęcie lub wręczenie korzyści majątkowej czy przesyłka niejawnie nadzorowana i nowej metody, a w jej zakresie dostępu do tajemnicy bankowej na każdym etapie postępowania, tj. gromadzenia (przed wszczęciem postępowania przygotowawczego), wykorzystania w postępowaniu przygotowawczym a następnie sądowym, pozwalają postawić tezę, że materiały zgromadzone przez Policję podczas wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych są generalnie niedostępne. Natomiast już w momencie zakończenia postępowania przygotowawczego dostęp do nich ma w trybie artykułu 321 § 1 k.p.k. podejrzany oraz jego obrońca. Na etapie postępowania sądowego strony i jego uczestnicy z wyjątkiem ograniczeń wynikających z regulacji zawartej w art. 184 § 1 k.p.k. Zakres wykorzystania części materiałów w dużej mierze zależy od procedur zezwalających na dostęp do określonych tajemnic (państwowej, służbowej, zawodowej, funkcyjnej) czy innych zakazów dowodowych. Wydaje się, że wyraźnie należy odróżnić nie tylko w orzecznictwie, ale także w praktyce poszczególnych służb wykonujących czynności operacyjno-rozpoznawcze, proces gromadzenia materiałów od ich wykorzystania (np. w trybie art. 19 ust. 15 ustawy o Policji w zw. z art. 393 § 1 zd. pierwsze k.p.k.). Od treści informacji w procesie gromadzenia lub wykorzystania materiałów i spełnienia określonych procedur zależeć będzie dalszy sposób postępowania z nimi.

⁴⁵ Tamże, ustawa z 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych, DzU z 2005 r., nr 196, poz. 1631, oraz rozporządzenie prezesa Rady Ministrów z 5 października 2005 r. w sprawie sposobu oznaczania materiałów, umieszczania na nich klauzul tajności, a także zmiany nadanej klauzuli tajności, DzU nr 205, poz. 1696.

⁴⁶ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, DzU nr 108, poz. 1023, § 10.

⁴⁷ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania o zachowanie w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka oraz sposobu postępowania z protokołami z zeznań tego świadka, DzU nr 108, poz. 1024.